

ББК 86

Мал 18

Маліноўскі Яўген

Парусія: псіхалогія прысутнасці. — Баранавічы : Грамадскае аб'яднанне
“Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны”, 2007. — 260 с., іл.

ББК 86

Грамадскае аб'яднанне
“Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны” 2007
© Афармленне Уладзімір Гундар

Прыісці да свайго веры

Прадмова

Пануючае спадарства! Вы трымаеце ў руках кнігу баранавіцкага грэка-каталіцкага святара айца Яўгена Маліноўскага “Парусія: псіхалогія прысутнасці”. Артыкулы з гэтай кнігі ўжо ў нас друкаваліся на старонках мясцовай газеты “Літвін” і мелі вялікі водгук у грамадстве. Сябры і прыходжаннікі уніяцкай парафіі вырашылі сабраць ў адзінае выданне, каго напісанае настаяцелем баранавіцкага прыходу св. Іаанна Касцяна і Мятода Беларускай Грэка-Каталіцкай Царквы, надрукаваць суцэльнай кнігай.

У мінулым стагоддзі ўніяцкі святар Леў Гарошка, які ў гады Другой сусветнай вайны кіраваў у Баранавічах медычнай школай, напісаў кнігу “Навука і рэлігія”. Аўтар абвясціў савецкія тэзісы аб шкоднасці рэлігіі, нясумяшчальнасці веры ў Бога і навукі, пераканаўча даказаў, што найбольшыя вучоныя ў аграмаднай большасці былі веруючымі людзьмі. Традыцыйны архімандрыта Льва Гарошкі жывуць і працягваюцца сённяшнімі ягонымі пасыпцежнікамі.

Кніга айца Яўгена Маліноўскага “Парусія: псіхалогія прысутнасці” – гэта першы вопыт псіхалогічнага абагульнення рэлігійнай і палітычнай практыкі. Хацеў бы адзначыць, што гэтую тэму сучасныя навукоўцы і святары дэліканта абыходзяць, “пераканаўча” спасылаючыся, што сапраўдная рэлігія па-за палітыкай. Пэўна яно так і ёсць у дэмакратычным грамадстве, але не ў нас. Трэба прызнаць мужнасць уніяцкага святара, які ў сваіх разважаннях пра Бога і існасць спалучае рэлігію і палітыку, псіхалогію і мастацтва. Праўда, айца Яўгена цікавіць не столькі сама палітыка, як правая свабода. І калі палітыка перанакладжа свабодзе, то трэба аб гэтам смела казаць. Але на такі крок сёння здольны не кожны чалавек.

Беларуская дзяржава Вялікае княства Літоўскае было прававой дзяржавай, у якой панавала воля і талерантнасць. Прыгонныя сяляне і стараверы сотнямі тысячаў беглі сюды з Расеі ад дэспатызму. Пераследавання на радзіме ардын-

II.17. Выбары	78
II.18. Палітыка	81
II.19. Жэрабя кінута	85
II.20. Пост	88
II.21. Пасха	91
II.22. Духоўнасць	93
II.23. Характыв	96
II.24. Быць	99
II.25. Тройца	102
II.26. Слава	105
II.27. Храм	108
II.28. Лішак	111
II.29. “Не хочу иметь ребенка...”	116
II.30. Радаснае ганенне	117
II.31. Вавілонская вежа тэлерэчаіснасці	123
II.32. Час асабістай прысутнасці	127
II.33. Выбранасць	131
II.34. Ад сектанцтва да еднасці	134

III	
ЭКЗІСТЭНЦЫЯ Выхавання	137
III.1. Успенне	138
III.2. Акмеалогічная перспектыва ўзросту	142
III.3. Псіхалагічная катэгорыянасць асобы	150
III.4. Сямейная трапеца экумены	153
III.5. Прафесія маці	156
III.6. Прафесія айцец	160
III.7. Сямейная парусія: “Сем хлябоў і дзве рыбы”	164
III.8. Вяртанне да сябе	169
III.9. Інтэралог	172
III.10. У сям’і не без нарцыса	176

III.11. Любоў не раздражняецца	180
III.12. Ружанец у псіхічным развіцці дзіцяці	183
III.13. “Лебядзінае паляванне”	188
III.14. Містыка	189
III.15. Алтэрнатыўна-педагагічныя расправак	192
III.16. Педагагічны выклік псіхалогіі асабістай свабоды	196

IV	
POST-PARTOR* – ПРОВАВЕДЗЬ	203
IV.1. Псіхалагічны сэнс Евангелля	204
IV.2. Казанне	206
IV.3. Вызваленне спаралізаванага	208
IV.4. “Хай будуць усе адно”	210
IV.5. Суд Божы	215
IV.6. Цуд Божы	218
IV.7. Навігацыя	221
IV.8. Экзарцызм, альбо выгнанне дэманаў	224
IV.9. Перамяненне Гасподняе	226
IV.10. Pietas – Шанаванне	228
IV.11. Не судзі	230
IV.12. Багацце ад Бога	232
IV.13. “Камень, адкінуты будаўнікамі”	234
IV.14. Падвільзенне Пачэснага і Жыццядайнага Крэдка	236
IV.15. Казанне на свята Андрэя Першапакліканага	240
IV.16. Шлюбная вячэра	243
IV.17. Старое віно і новая ахвяра	245
POST-PARTOR* – СПАДКАЕМЦА	249
ГЛАСАРЫЙ	251
ЛІТАРАТУРА	253

III

АСТАНАЛА БИХРАНА

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

III.1. Успенне

“Калі вы любіце мора, дык вы яго ўратуеце”

Ж.І. Кусто

На занятках па псіхалогіі Святлана вынесла на абмеркаванне пытанне свайго сына: «Мама, куды адыходзяць анёлы?». У такі спосаб сямігадовы Міхась успомніў аб сваім цудоўным ратаванні на рацэ, хвалі якой, «быццам смутнае шкло, наўзгад» [1 Кар 13, 10], адцянялі хлопцу ратавальны вобраз маці, за плячыма якой ён бачыў нейкае боства.

Першая прапанаваная версія “адыходу анёлаў” мела сваім вытокамі рэлігійна-культавую ўстаноўку адносна нарастаючага ўзроўню грахоўнасці, што перакрывае першапачатковыя здольнасці дзіцяці. Далейшае абмеркаванне тэмы абывалася ў плыні псіхалогіі прысутнасці. Студэнты выказалі думку, па якой маленькае дзіця патрабуе да сябе больш значнага ўдзелу ў сваім выхаванні, таму ўяўляе анёльскую прысутнасць, якая, па меры ўзросту, носіць пачынальна-аўтографічны характар.

Дыскурс прадоўжыла Ірына аб сваім цудоўным ратаванні на Енісеі, «но без всякой молитвы». У гісторыі «безмолитвенного» ратавання трэба было ааналізаваць лагічны пачатак: «Не ўсякі, хто падымаецца на вадзе, Госпадзе, успадкуе Уладарства нябеснага, але той, хто выконвае волю Айца Майго Нябеснага» [Мц 7, 21]. Псіхалагічная інтэрпрэтацыя датычылася апаважвання аб тым, як не ўмеючы плаваць, адважана ўвайшла ў бурную плынь Енісея разам з сяброўкай, якая абяцала падтрымаць яе на вадзе. Дзяўчаты не прымаючы ідэі, якая пераахвочна плынь аднесла іх аж на сярэдзіну ракі. Стомленая барацьбой са стыхіяй сяброўка пачала адштурхоўваць ад сябе Ірыну. Апошнюю ахапіў жах на фоне “дружэцкага” смеху на беразе. Урэшце, зразумеўшы, у чым справа, адна юнак ускочыў у ваду. У гэты час Ірына, што цудоўна трымалася на вадзе, заўважыла сыходзячую пад ваду сяброўку. Падхапіўшы яе, дзяўчына праз невыказны высілкі дацягнула да дапамогі, якая здалася вечнасцю. Каменціруючы высакародны сэнс гэтага апавядання, я звярнуў увагу слухачоў на богападабенства чалавека ў “выка-

ванні волі Айца Майго”. Асабіста прысутнасць, адрозненне ад асабістага выбару, з’яўляецца не па малітве, але па сэрдэчнай гатоўнасці любіць.

“Бог ёсць любоў”, і гэты тэма асабіста прысутнасць персаніфікуе ў чалавечым Божым вобразе. Я прапашу Ірыну памаліцца за мяне адносна сягучых праблем. На наступны дзень я падзякаваў маю сяброўку за іх цудоўнае вырашэнне. Так Ірына спыніла свае адштурхванні па акананні. Як удумлівы псіхолаг, яна выявіла ў гэтым выпадку мора не толькі сімвал бушуючых палкаў першага стагоддзя, але экзэгетыку габрэйскага тэрміна «море» (ים) – мора ў плынях вод, салёная горыч якіх стала асвятчанай дзеямі бласлаўлення [2, 2489].

Спантанна дыскурс “Мора” паслужыў аўтэнтчнай дыялагізацыі патрэбы ў значным іншым як уласным ратаванні. Парусія здзяйсняецца за кошт яшчэ да канца не свядомай патрэбы ў даставерным Іншым, які збаўляе пачуццём любові ад надаўляючага інфарматыўнага вакууму. Парусійная мэта такога дыялогу ў набытку асабістага поспеху. Яго творчае асэнсаванне пабудавана на этымалагічнай секвенцыі: паспяховы, спелы, успенне. Як бачым, семантыка слоў неадназначная ў сваёй трактоўцы, маючай на ўвазе амбівалентнасць сэнсаў.

Сапраўды, ці з’яўляецца жыццёвы поспех сведчаннем паспешлівасці альбо Богага збаўлення? Акцэнтацыя асабістай прысутнасці засяроджваецца адносінамі да смерці праз слова «ўспенне». Ці з’яўляецца смерць жыццёвым вынікам і наколькі яна можа быць паспяхова ў гэтым паспешлівым свеце? Гэтыя прэвентыўна-педагагічныя пытанні ставяць задачу не столькі прадухіліць, колькі папярэдзіць шлях жыцця адносна яе мэты, бо тэрмін praeventas (папярэджанне) асацыюецца з тэрмінам adventas, які азначае Другое Прыйсце, альбо Парусію. Гэтае рэфлексіўна-артыкулярнае спалучэнне задае глабальны сэнс педагогікі, што вядзе дзіця (raide age) насустрач Парусіі ў засяроджанай паслядоўнасці падзей.

Намінацыя “педагог” нагадвае аб праве на смерць як сэнсе дзетакараўніцтва. Януш Корчак, айцец – французканец Максімільян Кольбэ, а таксама айцы-марыяне Антон і Юры папярэджвалі свой настаўніцкі подзвіг дабравольнай прысутнасцю з дзецьмі, асуджанымі на смерць, згодна Еван-

геллю: “няма большай любові, як хто душу сваю закладзе за сяброў сваіх” [Ян 15, 3]. Іх прысутнасць была сфундаванай Божай прысутнасцю ў слове: “Сапраўды кажу вам: ёсць сярод вас тут стоячых, хто не паспрабуе смерці, як ужо ўбачаць Сына Чалавечага, ідучага ва ўладарстве Сваім” [Мц 16, 28]. Наведанне гэтага сэнсу не ратуе педагога ад адказнасці: “Пакіньце іх – сляпыя кіроўцы сляпых; а калі сляпы вядзе сляпога, дык абодва ўпадуць у яму” [Мц 15, 14]. Таму педагогічная прэвенцыя ўключае ў сябе такую паспяховасць, якая параўнальная з дзеяннем Дзесяці Дзеваў, што спешна выйшлі насустрач жаніху. Ён не “замарудзіў з’явіцца тэрмінова”, але патрабаваў для сябе асвячанага шляху. Спячыя дзевы не паспелі напоўніць свае кубкі асвячаным алеем, таму і спазніліся на вясцеру [Мц 25].

“Успенне” – дыкурсная тэма сатэрыялагічнага (soteriologia) асэнсавання поспеху асобы. Псіхалагічнай парадыгма Эўхарыстыі (evharistio) як удзячнай прысутнасці ажыўляе тэрмін “Успенне” як ратаванне. Дасягненне ўспення як выніковага поспеху жыцця магчыма толькі праз змяротны кенозіс (kenosis, спусташэнне), які стварае ўмовы для тэозіса (theosis, абожанне) пачуццям чалавеча на падобенства боскай любові. Смяротная аб’яўлена ў кенозісу і тэозісу спрыяе мэтазгоднасці жыццёвага поспеху як “усплення”, г.зн. “усыплення ў выніковым поспеху жыцця”. Таму успенне – гэта смерць, пажарная, жывая, але прыжыццёвая папераджальнай бенедыкцыя (дабраслаўлення) святасці: “Хрысціянскія кончыны жывога нашэго, безплзненныя, непостыдныя, мирныя і ўсё гэтае на нашым судзішце Хрыстовым прасімі (літургія Іоанна Златоуста).

Успенне, у такім спосаб, ёсць творчы вынік жыцця: так Госпад Марыя за шэсць дзён усе справы свае і «Спачыў на сёмым дзень ад усіх дзейў Сваіх, якія справіў. І блаславіў Бог сёмы дзень, і асвяціў яго» [Быц 2, 3]. Выхаванне чалавекі ў сям’ю з Творцам з’яўляецца ратавальным, альбо сатэрыялагічным, момантам поспеху: “і будзе ён як дрэва, пасаджанае пры плынях водаў, лісце якога не жухне, і ва ўсім, што ён учыняе, паспее” [Пс 1, 3]. Так генетычнае немаўля караскаецца да свайго шчасця праз прысутную любоў, напружана, папераджальна і крыжападобна фарміруючы сваю

асобу. Рэчаісным пачаткам традыцыйнага выхавання ёсць адмысловае прабуджэнне дзіця, выхаванне дзіцяці ад сну, у якім яно было захаванае, ад стану рэчыва смутных, але можна пераможных эмоцый штурманчых яго свядомасць: “Вы будзеце смутныя, але смутак ваш пераменіцца на радасць” [Ян 16, 20]. Візантыйская кананічная традыцыя служыць канкрэтным розным адлюстраваннем сурова выхаванай рэчаіснасці і дапамагае фармаваць гатоўнасць да намаганняў. “Маці – пытае пяцігадовы сын, – чаму іконы на мяне глядзяць, глядзяць ды маўчаць? – Бог хоча, каб ты хутка пераждаравеў”, – адказвае мама.

Візантыйская педагогічная традыцыя “дзядзькавання” (часовае пасяленне шляхетных дзяцей у сялянскія сем’і) служыла высакароднаму намеру асобы, выхаванай жыццём такім, якім яно ёсць. Яскравы прадстаўнік педагогічнага вынаходніцтва Ж.Ж. Русо рэкамендаваў маці, трымаючай на руках немаўля, якое працягвае руку за яблыкам, не падаваць плоду, але наадварот, паднесці яго да яблыка. Хай гэты першы вопыт свядомасці прадэманструе, што сусветам нельга камандаваць па сваіх патрэбах, што трэба дзеля іх зварухнуцца з месца. Рэлігійны педагог Маціяс Клаўдзіус пісаў свайму сыну: “Праўда не прыходзіць сама, мы павінны да яе накіроўвацца”. Паводле Р. Шпемана, “Маці – першая праўдзіва самастойная рэчаіснасць, з якой сустракаецца дзіця”. У сувязі з гэтай рэчаіснасцю “Той, хто можа звярнуцца ў глыбіні ўспаміну аб дабрабытным свеце, лягчэй справіцца з недабрабытным”. Гэты дабрабытны анамнезіс вядзе ўлюбёнага настаўніка да беззаганнага Сэрца Марыі [Лк 3, 51] праз апошні завет Хрыста ўкрыжаванага: “Вось маці твая” [Ян 19, 27].

